

A Narodna Reč vitacikke a Jása Tomić szerkesztette magyarországi szerb radikális sajtóval: „A nemzeti kérdés és a szociáldemokrácia”¹

A *Zasztava* 70. számában egy szocializmussal szemben álló lapból idéz, amelyben azt állítják, hogy a szocializmus meg akarja semmisíteni a nemzetiségi mozgalmat, s ezt készpénznek veszi, és máris kiátkoz bennünket. Nem tudjuk, mit szólna ahhoz a *Zasztava*, ha a radikális párt törekvéseiről a *Branik* szerkesztőségét kérdeznék meg, de úgy véljük, sohasem bocsátaná meg nekünk, ha ellenfeléhez mennénk, hogy saját pártjáról felvilágosítást kérjünk. Pedig a *Zasztava* most éppen ezt teszi a mi pártunkkal szemben. Bánffy báró *Magyar Szó* című lapjához fordul, innen szerzi adatait a szociáldemokrácia szándékaira vonatkozólag. Ismeretes, hogy amíg uralmon volt báró Bánffy, a legkíméletlenebbül üldözte a szociáldemokráciát, melynek ma is esküdt ellensége. De éppen ezért fordul a *Zasztava* öhozzá tájékoztatásért a szociáldemokráciáról! Minden értelmes embernek szembe-tűnő ez a sok lojalitás.

De menjünk tovább! Miután így „behonyította”, hogy pártunk meg akarja semmisíteni a nemzetiségi mozgalmat, a *Zasztava* szerkesztője az európai szocialista írókhoz fordul, s az ő segítségükkel igyekszik bizonygatni, hogy a szocializmusnak sovinizmussá kell válnia. Természetesen egy Jása Tomić lelkiismeretével mindent be lehet bizonyítani. Már több ízben rámutattunk, hogy ez az ember mennyire kevéssé van tekintettel másra, ha arról van szó, hogy ellenfelét elhallgattassa. Hazugság, ferdtetés, hamisítás vagy éppen a besúgás, ezek voltak az eszközei ellenünk és pártunk ellen. Most pedig ez az úr azon mesterkedik, hogy a külföldi szocialista írók segítségével ránk süsse, hogy hazugok és csalók vagyunk. Íme, ilyeneket mond, amikor arról szól, hogy mi meg akarjuk semmisíteni a nemzetiségi mozgalmat:

„Ez azonban lehetetlen. Maguk a szocialisták [is] belátták, hogy ez nem valósítható meg. Kautsky Károly, a legnagyobb és legismertebb szocialista írók egyike „Szocializmus és nemzetiségi kérdés” című brosrájában a következőket mondja:

»Mindenekelőtt meg kell oldani a nemzetiségi kérdést, mert csak akkor, midőn az állam nemzetiségi állammá lesz és kielégíti mindazokat, akik egymás mellett élnek, s közös célra törekcszenek, teljes valójában csak akkor bontakozhatik ki a munkások (proletárok) osztályharca. A népnek minden tekintetben szabadnak kell lennie, ha teljes erejével akar szembeszállni társadalmi ellenfelével. A proletariátusnak törvényszerű és sokoldalú fejlődéséhez szüksége van nemzetiségeinek függetlenségére, ugyanúgy, ahogyan szüksége van az általános választójogra, a szövetkezési és a sajtószabadságra.«

Jása Tomić szerint ezek lennének Kautsky szavai. Nézzük csak meg közelebbről. Kautsky Károly, a *Neue Zeit* tekintélyes szocialista folyóirat szerkesztője sohasem írt semmiféle „Szocializmus és nemzetiségi kérdés” című brosrát. Kautsky annak idején Ausztria nemzeteinek harca alkalmából csupán cikkeket közölt a *Neue Zeüben*. Kettőnek ezek közül „A nemzeti harc” és „Az ausztriai államjog” a címe — ezeket a belgrádi diákok szerbre fordították, és brosrúra alakjában kinyomatták. Jása Tomić, aki egyébként a szocializmust úgy ismeri, mint vénasszony a „medicinát”, ezt a brosrát használta akkor, amikor a híres német író szavait idézni akarta. Mi a szocializmust nem rossz fordításokból tanultuk, s nem is fordítások nyomán idézzük majd a külföldi írót. Úgy véljük, hogy a legtisztességesebb mód az, ha az igazi, hiteles eredetit használjuk, még akkor is, ha legnagyobb ellenségünkről van szó.

¹ A közlemény eredeti címe és lelőhelye; *Nacionalno pitanje i socijalna demokracija* — A nemzeti kérdés és a szociáldemokrácia. *Narodna Reč*, 1904. ápr. 29; 18. sz. A közlemény hasonló című második részében (*Narodna Reč*, 1904. máj. 6; 19. sz.) a *Dubrovnik* c. horvát nacionalista lap s zocialistaellenes nézeteit bírálja a cikkíró a nemzetiségi kérdéssel kapcsolatban.

S éppen azért, mert a hiteles eredetit használjuk, megállapítjuk, hogy az idézett szavak nem Kautsky Károlytól származnak, ez valószínűleg Jása Tomić *hamisítása*. Kautsky Károly említett cikkei a *Neue Zeit* 1898. jan. 22 és 29-én megjelent számaiban láttak napvilágot. A *Zasztava* által idézett rész az ausztriai nemzetiségek harcára vonatkozik. Előzőleg az író bírálja a német, a cseh és egyéb burzsoáziák magatartását a nemzeti kérdésben, és azt állítja, hogy a burzsoázia képtelen ennek a kérdésnek megfelelő megoldására. A kisburzsoázia és a parasztság [pedig] még kevésbé alkalmas arra, hogy a kérdést felfogja és megoldja. Ugyanez a helyzet a bürokráciával. A császárság feloszlása és szétesése pedig nem valószínű, aminek következtében Ausztria a saját tengelye körül forog és bukducsol, és semmiképp sem tud kikecmeregni a válságból. Ennek következtében lehetetlen minden politikai és társadalmi haladás, ettől pedig elsősorban a munkásosztály szenved. Ezért ennek az osztálynak az a feladata, hogy küzdőterét úgy készítse elő, ahogy ez leginkább felel meg osztályérdekeinek és az egész társadalmi fejlődésnek. Ezután pedig szó szerint ezeket mondja: „Ehhez azonban (a proletariátusnak) a nemzeti kérdés megoldására van szüksége. A proletariátus osztályharca ugyanis csak akkor bontakozhatik ki teljes tisztaságában, ha a királyságok és országok állama helyére a nemzetek állama kerül, amelyben a népek autonóm együttélésben és együttműködésben összetartanak. A nemzetek önállósága minden modern osztályharc természeti szükségletből eredő alapja. A népnek minden vonatkozásban szabadnak kell lennie, ha azt akarja, hogy a proletariátus abban a helyzetben is képes legyen, hogy társadalmi ellenfeleivel hatékonyan, teljes lendületével szembeszálljon. A proletariátusnak természetes és minden irányú fejlődése biztosításához nem kevésbé van szüksége nemzete függetlenségére, mint az általános választójogra, a szövetkezési és a sajtószabadságra. (Németül ez a rész így hangzik: „Dazu bedarf es (Proletariat) aber der Lösung der nationalen Frage. Denn erst, wenn der Staat der Königreiche und Länder durch den Staat der Nationen ersetzt ist, die Autonom nebeneinander wohnen und miteinander wirken, wird der Klassenkampf des Proletariats sich in voller Reinheit entfalten können. Die Selbstständigkeit der Nation ist die naturnotwendige Grundlage jedes modernen Klassenkampfes; das Volk muss frei sein in jeder Beziehung, soll das Proletariat im Stande und gewillt sein, mit voller Wucht seinem sozialen Gegner entgegenzutreten. Das Proletariat bedarf zu seiner normalen und allseitigen Entwicklung der Unabhängigkeit seiner Nation nicht minder, als des allgemeinen Wahlrechts der Koalitions- und Pressfreiheit.” (562. l.) Azért közöljük a német szöveget is, hogy olvasóink saját maguk győződjenek meg arról, hogy a *Zasztava* fordítása a hiteles, vagy a miénk. Mi fordításunkban aláhúzzuk azt, amit a *Zasztava* pontatlanul közöl olvasóival. Ez a pontatlanság nemcsak stilisztikai, hanem tárgyi, mert a mi fordításunk lényegében mást jelent, mint a *Zasztaváé*. A *Zasztavában* az áll, hogy az államnak „nemzetiségivé” kell válnia, ez pedig szerbül annyit tesz, hogy minden nemzetnek saját állama van. Közben az eredeti (és a mi fordításunk) azt mondja, hogy az osztrák császárságnak és országainak az autonóm nemzetek államává kell átalakulnia. Ez azt jelenti, hogy Ausztriát nem kell annyi államra szétszaggatni, ahány nemzet lakja, hanem hogy ezek a nemzetek az osztrák állam határain belül autonómokká váljanak. Kautsky tehát nem azt javasolja, hogy minden nemzetnek saját állama legyen, hanem hogy az összes nemzetek egy közös, demokratikus államba tömörüljenek, amelyben minden nemzet élete autonóm lenne, éppúgy mint Svájcban, ahol autonóm jelleggel békében és szeretetben él több nemzet.

A *Zasztava* fordítása tehát pontatlan, s emellett még *alantas* szándékú is. Azért, mert egy külföldi szocialista írónak olyan kifejezéseket tulajdonít, melyeket az illető sohasem írt le, s amelyek egész értelmét a feje tetejére állítják. Ezek a kifejezések Jása Tomićnak kellett, ezeket ő *agyalta ki*.

Szüksége volt erre [mégpedig] a következők miatt: Ha elfogadjuk azt, hogy minden nemzetnek saját állama kell hogy legyen, akkor ezért harcolniok kell a szocialistáknak is. A nemzetköziség [ez esetben] elesik, Magyarországon kifejlődik a nemzetek harca, és mindegyikük saját államot akar. A munkásosztály helyzetének megjavításáért folyó harc elenyészik a nemzeti küzdelem lángjában. Ezáltal a szocializmus elhal, és uralomra jut a *sovinizmus*. Erről álmodozik a *Zasztava* szerkesztője.

A holdnak serpenyőbe zárt árnyékában, egész éjszakán át tartó mély és titokzatos jóslatások

után az újvidéki orákulum kiderítette, hogy a mai rossz idöket csak az ebben az országban élö nemzetek sovíniszta harca hártja majd el, mert ez a harc olyan lángot gyújt, mely elhamvasztja a világot meghódító szocialista járványt... Erre az attrakcióra várakozva még teljesíthetjük a magyar kormány felé a detektív szerepét is.

22

Szerb és horvát párt- és népgyűlési programok 1904-ben

A

1904 febr. 13

A magyarországi Szerb Nemzeti Radikális Párt 1904. évi programja.¹

Ez év január 25-én (febr. 7-én) összeült Újvidéken a Szerb Nemzeti Radikális Párt intéző bizottsága, és tanácskozást folytatott programjáról.

Ez alkalommal egyhangúlag magáévá tette Magyarországon is azt a programot, amelyet a Szerb Nemzeti Radikális Párt Horvátország és Szlavónia királyságok számára az 1903. szeptember 20-án Okučaniban tartott nagygyűlésén elfogadott.

Az okučani programnak azonban államjogi része is van Horvátország és Szlavonia számára, politikai része pedig gazdasági, önkormányzati és kulturális részből áll. Az okučani nagygyűlés nem állapította meg Magyarország számára a politikai programot, mivel meghagyta, hogy azt a Szerb Nemzeti Radikális Párt nagygyűlése hozza meg.

A magyarországi Szerb Nemzeti Radikális Párt Karlócára gyűlést hívott össze. Ezen a gyűlésen kellett volna megvitatni az okučani programot, és azt kiegészíteni egy Magyarország részére szóló politikai programmal.

A Karlócára egybehívott Szerb Nemzeti Radikális Párt gyűlését azonban betiltották. A betiltás ellen benyújtott panasz még mind a mai napig elintézetlen a belügyminisztériumban.

A Szerb Nemzeti Radikális Párt vezetősége az első adandó alkalommal ismét összehív egy gyűlést, melynek az lesz a feladata, hogy magáévá tegye a magyarországi Szerb Nemzeti Radikális Párt programját. Azonban addig, amíg a gyűlés ezt meg nem teszi, a Szerb Nemzeti Radikális Párt vezetősége bejelenti, hogy az Okučaniban hozott program, a magyarországi politikai programra vonatkozóan hozott kiegészítéssel érvényben marad.

Ezt a programot a legrövidebb idő alatt külön röpiratban, teljes egészében kinyomtatják. A *Zasztavában* egyelőre a magyarországi Szerb Nemzeti Radikális Párt programjának politikai részét közöljük, mert ez ismeretlen olvasóink előtt. Reméljük, hogy ezt a részt a Horvátországban és Szlavóniában tartandó Szerb Nemzeti Radikális Párt legelső nagygyűlése magáévá teszi majd, és akkor egy közös programunk lesz.

A Szerb Nemzeti Radikális Párt programjának Magyarországra vonatkozó politikai része így hangzik:*

A magyarországi Szerb Nemzeti Radikális Párt meggyőződött arról, hogy sem az állami függetlenség, sem az alkotmányos szabadság, sem a politikai egyenlőség nem tudják a nemzet mint olyan fennmaradását biztosítani — ha a nemzeteknek nem biztosítják a nemzeti egyenlőséget és nyelvük-

¹ A közlemény eredeti címe és lelöhelye: *Politički program srpske narodne radikalne stranke u Ugarskoj* — A magyarországi Szerb Nemzeti Radikális Párt politikai programja. *Zasztava*, 1904. febr. 13.; 34. sz.

* A bemutatott közlemény nem tünteti fel számrendben (folyamatos számozással) a Szerb Nemzeti Radikális Párt magyarországi politikai programjának 1 — 4. pontját. Feltehetően azért, mert ezt az első négy pontot a közölt 1904. évi program csak kivonatossan ismerteti. (*A szerk. jegyzete.*)